



**Netirais
business**

Netīrais business

Atklājot darbaspēka
eksploatācijas biznesa modeli



Redaktori:
Anniina Jokinen
Natalia Ollus

Redaktori:
Anniina Jokinen un Natalia Ollus

Autori:
Bulgārija: Anton Kojouharov un
Atanas Rusev
Igaunija: Simone Eelmaa un
Anna Markina
Somija: Anniina Jokinen
Latvija: Dace Kavasa un
Lāsma Stabiņa

Latviešu valodā tulkoja:
tulkošanas birojs "Linearis"

Tekstu latviešu valodā rediģēja:
Lāsma Stabiņa, Iekšlietu ministrija

Mākslinieciskā ideja:
Aleksandra Anikina

Noformējums un ilustrācijas:
Simone Gaglione
www.simonegi.it

Makets:
Aili Pääkkönen



Šo publikāciju finansēja
Eiropas Savienības Iekšējās
drošības fonds (ISF-Police)

Šīs publikācijas saturs atspoguļo tikai
autoru uzskatus un ir vienīgi viņu atbildība.
Eiropas Komisija neuzņemas nekādu
atbildību par tajā esošās informācijas
izmantošanu.

ISBN 978-952-7249-12-3
ISSN 1799-5590
ISSN-L 1237-4741



Ministry of the Interior
Republic of Latvia



CSD
CENTER FOR
THE STUDY OF
DEMOCRACY

h e u n i

EUROPEAN INSTITUTE FOR CRIME
PREVENTION AND CONTROL

Saturs

I daļa.

Ievads	5
Nolūks un mērķa grupa	6
Situācijas apraksts	8

II daļa.

Ekspluatācijas pazīmes	13
Darbaspēka ekspluatācijas un darbaspēka tirdzniecības biznesa modelis	14
Vizuālā karte	16
Ar darbaspēka ekspluatāciju saistītās shēmas	19
Ar darbaspēka ekspluatāciju saistītie noziegumi	24
Finanšu plūsmas	25

III daļa.

Tiesu pieejamība un upuru tiesības	30
Rīcības punkti dažādiem izpildītājiem	32
Atsauces	33

OPEN



EMPLOYEES MUST
WASH HANDS

Ievads

Darbaspēka ekspluatācija un darbaspēka tirdzniecība nav izolētas no globālo ekonomisko sistēmu realitātēm un plaša spektra sociālajiem un politiskajiem ierobežojumiem un notikumiem. Nabadzība, apspiestība, sociālo un ekonomisko iespēju vai tiesiskuma trūkums, nevienlīdzība, vardarbība, konflikti, nestabilitāte un dažādi citi faktori liek cilvēkiem, tostarp arī no Eiropas Savienības (ES), meklēt labākas iespējas un izdevības. Sektoros, kuros ir pieprasījums pēc (mazkvalificēta) īstermiņa darbaspēka, visdažādākie darboņi var izmantot to personu viegli ievainojamo pozīciju, kuras izmisīgi vēlas atrast darbu uz jebkādiem nosacījumiem.

1. Nelikumīgu līdzekļu plūsmu un upuru atklāšanas sarežģījumi darbaspēka ekspluatācijas gadījumos.

Šis rīks ataino cilvēku tirdzniecības un darbaspēka ekspluatācijas biznesa modeli, aprakstot, kā dažādas likumīgas uzņēmējdarbības struktūras var izmantot, lai slēptu un veiktu darbaspēka ekspluatāciju, un aktualizē saikni starp darbaspēka ekspluatāciju, cilvēku tirdzniecību un ekonomiskajiem noziegumiem.

Biznesa modelis tiek atspoguļots kā konceptuāla karte ar vizualizāciju sēriju, kas atspoguļo mūsu gūtās atziņas, identificējot izmantotās shēmas, kā arī vājos punktus piegādes ķēdē, kur var palielināties cilvēku tirdzniecība un ar to saistītie noziegumi. Šis rīks arī aktualizē saiknes starp darbaspēka ekspluatāciju un darbaspēka tirdzniecību un citiem ekonomiskajiem noziegumiem, piemēram, izvairīšanos no liela apmēra nodokļu maksāšanas, krāpšanos ar grāmatvedības datiem, korupciju, negodīgu konkurenci, kā arī to rezultātā radušos nelikumīgo finanšu plūsmu sarežģījumiem.

Modelis ir izstrādāts pamatojoties uz datiem, kas tika iegūti Bulgārijā, Igaunijā, Somijā un Latvijā ES finansētā FLOW projekta ietvaros¹ 2019. gada pavasarī, analizējot attiecīgo literatūru, kartējot nesenākos gadījumus un plašsaziņas līdzekļu rakstus, veicot intervijas ar iesaistītajām personām, kuras pārstāv tiesībsargāšanas iestādes, darba inspekcijas, prokuratūras, nodokļu iestādes, arodbiedrības un NVO, kā arī kriminālus uzņēmējus. Kartēšanas laikā īpaša uzmanība tika veltīta ievainojamībām, tostarp darbaspēka ekspluatācijas upuru migrācijas statusam un dzimumam dažādos piegādes ķēdes posmos.

Nolūks un mērķa grupa

Rīka nolūks ir veicināt izpratni par darbaspēka ekspluatācijas biznesa modeli, t.i., biznesa veidošanas modeli, kas izmanto legālas, šaubīgas un / vai nelegālas metodes. Mūsu uzmanība ir pievērsta dažādām darba ņēmēju ekspluatācijas formām, kā arī saistītajiem ekonomiskajiem noziegumiem.

Robeža starp legālām, šaubīgām un nelegālām darbības formām ne vienmēr ir skaidra. No prevencijas skatpunkta ir svarīgi pārtraukt arī ne tik smagas darbaspēka ekspluatācijas un ekonomisko noziegumu formas, nevis tikai koncentrēties uz acīmredzamajiem cilvēku tirdzniecības gadījumiem piespiedu darba nolūkā vai uz smagiem pārkāpumiem.

Robeža starp legālām, šaubīgām un nelegālām darbības formām ne vienmēr ir skaidra.

Rīka mērķa grupas ir:

- ES dalībvalstu politikas veidotāji,
- valsts iestāžu pārstāvji, ieskaitot tiesībsardzības iestādes, darba inspekcijas un nodokļu iestādes,
- pilsoniskā sabiedrība, ieskaitot arodbiedrības un NVO,
- uzņēmumi.

Šajā rīkā tiek izmantoti šādi termini:

Darbaspēka ekspluatācija attiecas uz ļaunprātīgas rīcības kopumu, kad darba ņēmējs tiek pakļauts neatbilstošiem darba apstākļiem, strādā vairāk par normālo darba laiku ar atalgojumu, kas nesasniedz valstī noteikto atlīdzības līmeni (nepietiekoša samaksa), strādā neatbilstošos vai pat nedrošos apstākļos, un tam ir maz izvēles iespēju vai iespējas mainīt šo situāciju. Atkarībā no nacionālajiem tiesību aktiem dažas no šīm darbībām var būt definētas kā (darba) noziegumi vai nodarbinātības nosacījumu pārkāpumi.

Piespiedu darbs attiecas uz jebkuru darbu vai pakalpojumu, ko persona ir spiesta izpildīt pret savu gribu, ar draudiem tikt sodītai. Lai gan dažās valstīs ir noteikta kriminālatbildība par piespiedu darbu kā atsevišķu noziegumu, vairumā valstu par to ir noteikta kriminālatbildība kā par cilvēku tirdzniecības ekspluatācijas formu saskaņā ar nacionālajiem cilvēku tirdzniecības apkarošanas tiesību aktiem.

Cilvēku tirdzniecība piespiedu darba nolūkā vai darbaspēka tirdzniecība attiecas uz personas ekspluatāciju, lai gūtu ekonomisku labumu. Ja darba ņēmēju ekspluatācija iekļauj arī tādus elementus kā personas brīvības ierobežošana, spēka pielietošana, draudi, parādu verdzība, maldināšana, nepatiesi solījumi, psiholoģisks spiediens vai vardarbība, tā var atbilst cilvēku tirdzniecības kritērijiem. Par cilvēku tirdzniecību ir noteikta kriminālatbildība visās Eiropas valstīs, bet nacionālās definīcijas bieži vien nedaudz atšķiras saistībā ar darbaspēka ekspluatāciju.

Cilvēku tirdzniecības upuriem vai cilvēku tirdzniecībā cietušajām personām ir tiesības uz visaptverošu uz upuri vērstu un beznosacījuma palīdzību, kādu nesaņem (vienkāršas) darbaspēka ekspluatācijas personas, bieži saukti - **ekspluatētie darba ņēmēji migranti**.

Šī rīka kontekstā **migranti** vai **darba ņēmēji migranti** attiecas ne tikai uz trešo valstu valstspiederīgajiem, bet arī uz ES pilsoņiem, kuri strādā citā valstī ārpus savas izcelsmes valsts un kuru informācijas trūkumu par viņu (darba) tiesībām ļaunprātīgi **izmanto krimināli un/vai negodīgi darba devēji, uzņēmumi** vai **starpnieki**, kuri izmanto situāciju un pakļauj šīs personas darbaspēka ekspluatācijai, lai maksimāli palielinātu paši savu peļņu, tostarp minētās ekspluatācijas rezultātā nelikumīgi ģenerētu naudas un preču plūsmu.

Situācijas apraksts

Eiropā ir konstatēts pieaugošs darbaspēka ekspluatācijas gadījumu skaits lauksaimniecības, uzkopšanas, ēdināšanas, būvniecības, viesmīlības, transporta un ražošanas nozarēs (piemēram, Jokinen et al. 2011; FRA 2015). Šīs nozares ir pazīstamas arī pēc to bieži vien garajām un sarežģītajām piegādes ķēdēm, kuras var izmantot, lai slēptu darbaspēka ekspluatāciju un nelikumīgas finanšu plūsmas ķēdes apakšējos posmos (Davies 2018; Ollus 2016; Smit 2011; Crane et al. 2019). ES darbaspēka ekspluatācijas upuri bieži ir citu ES dalībvalstu pilsoņi vai arī ierodas no kaimiņvalstīm Eiropas ietvaros, bet vienlaikus tie var ierasties arī no Āzijas, Āfrikas un Centrālamerikas un Dienvidamerikas valstīm.

Pamatojoties uz četrus valstu kartēšanas rezultātiem, mēs pierādām, ka darbaspēka ekspluatācija ir korporatīvās noziedzības veids, kuru motivē ekonomiska peļņa. Darbaspēka ekspluatācijā un cilvēku tirdzniecībā iesaistītie uzņēmumi gūst negodīgu ekonomisku priekšrocību un kropļo konkurenci un brīvā tirgus darbību (Ollus 2016; Davies & Ollus 2019). Tādējādi no darbaspēka ekspluatācijas gūtā peļņa un no tās izrietošās nelikumīgās naudas plūsmas kropļo konkurenci un uzņēmējdarbības vidi ES.

Darbaspēka ekspluatāciju un darbaspēka tirdzniecību virza iespēja gūt peļņu daudzos līmeņos, un uzņēmumi, kas gūst labumu no darbaspēka ekspluatācijas, neaprobežojas tikai ar noziedzīgām organizācijām. Faktiski tā bieži ir likumīgu uzņēmumu ķēde, kas gan apzināti, gan neapzināti nodarbojas ar darbaspēka ekspluatāciju.

Vienlīdz skaidri redzams, ka šai parādībai raksturīga plaši izplatīta nesodāmība: daudzām valstīm ir grūtības nošķirt mazāk smagus darbaspēka ekspluatācijas veidus, nopietnāku ekspluatāciju un visbeidzot cilvēku tirdzniecību piespiedu darba nolūkā. Savu darba ņēmēju ekspluatēšana ir ekonomiski izdevīga, un risks tikt pieķertiem un sodītiem ir zems. Bieži vien krimināltiesību sistēmas reakcija uz darbaspēka ekspluatāciju ir nepietiekama, un iestādēm ir grūtības interpretēt šos incidentus kā noziegumus kā tādus (Alvesalo et al. 2014). Tāpēc, lai gan cilvēku tirdzniecības elementus nevar identificēt, tajā pašā laikā kontroles iestāžu prioritātes neiedrošina izmeklēt tādas darbības, kuras uzskata tikai par darbaspēka ekspluatāciju (turpat).

Vēl jo vairāk – negodīgi uzņēmumi un krimināli uzņēmēji izmanto likumīgas uzņēmējdarbības struktūras un shēmas, lai maksimāli palielinātu savu peļņu un slēptu pierādījumus no tiesībaizsardzības un nodokļu iestādēm. Uz papīra viss šķiet kārtībā, bet realitāte ir ļoti atšķirīga. Šie uzņēmumi izmanto cilvēkus, kuriem trūkst informācijas par viņu tiesībām darba tirgū, un kuri ir pieraduši un ir spiesti piekrist zemāka atalgojuma līmenim, neatbilstošiem nodarbinātības nosacījumiem, nulles stundu līgumiem, un kuriem nav iespēju pastāvēt par savām tiesībām, tostarp pienācīgu algu.

Lai labāk atspoguļotu situācijas visaptverošu redzējumu, esam izmantojuši uzņēmējdarbības vidē bieži izmantoto KITPĪV [angliski – CATWOE] analīzes metodi, lai identificētu un risinātu problēmas, kas bieži vien skar vairākas un konfliktējošas intereses (Checkland & Poulter 2006). Ņemot vērā klientu – izpildītāju – transformācijas procesa – pasaules skatījuma – īpašnieku un vides ierobežojumu perspektīvas un pozīcijas, mēs aktualizējam sarežģītos izaicinājumus vērsties pret darbaspēka ekspluatāciju, kā arī pārmaiņas – transformāciju –, kas ir mūsu galvenais mērķis: panākt, ka darbaspēka ekspluatācija kļūst par nerentablu un augsta riska nodarbi. Ir skaidrs: lai panāktu šādu transformāciju, ir jārisina vai kaut kādā veidā jāņem vērā visas dažādās sistēmas daļas.

Mūsu galvenais mērķis: panākt, ka darbaspēka ekspluatācija kļūst par nerentablu un augsta riska nodarbi.

K	<p>"Klienti" Tie, kurus skar pašreizējā situācija kā cietušos vai labuma guvējus.</p>	<p>Darba ņēmēji un darbinieki Pašvaldības un valsts iestādes Uzņēmumi Atsevišķie patērētāji</p>
I	<p>"Izpildītāji" Tie, kuri ir tieši vai netieši iesaistīti situācijā; tie, kas izpilda darbības, īstenojot transformāciju.</p>	<p>Darba ņēmēji Darbinieki Noziedznieki Uzņēmumi</p>
T	<p>"Transformācija" Mērķtiecīga rīcība kā pārveidošanas process, kura pamatā ir pasaules skatījums.</p>	<p>Pašreizējā sistēma veicina darbaspēka eksploatāciju gan pastāvošās prakses, gan atbilstošas uzraudzības, kontroles un sankciju trūkuma dēļ</p>
P	<p>"Pasaules skatījums" Pasaules skatījums, kas definē darbību.</p>	<p>Kapitālistiska sistēma, kura koncentrējas uz peļņas maksimālu palielināšanu un uz ārpakalpojumiem</p>
Ī	<p>"Īpašnieks" Tie, kuri spēj mainīt sistēmu.</p>	<p>Valstis, Eiropas Komisija, Eiropas Savienība, valsts iestādes, visbeidzot - paši darba ņēmēji</p>
V	<p>"Vides ierobežojumi" Plašāki, globāli procesi, situācijas virzītājspēks.</p>	<p>Globalizācija Globāla nevienlīdzība Migrācijas plūsmas ES ietvaros un ārpus tās Tiesību sistēmas un prakse Polarizācija un balsttiesību atņemšana</p>





Peļņa par katru cenu

Ekspluatācijas pazīmes

Darbspēka ekspluatācijas pazīmes dažādās Eiropas daļās lielākoties ir vienādas, savukārt atsevišķas nozares un upuru profili mainās atkarībā no mērķa valsts ģeogrāfiskās atrašanās vietas, kā arī to ekonomiskās un darba tirgus situācijas. Darba ņēmēji migranti bieži strādā darba laiku, kas ir garāks kā normālais darba laiks, un saņem mazas algas, kas ir mazākas par valsts standartiem, kā arī viņi ir pakļauti vairākiem dažādiem ekspluatācijas veidiem, kā atspoguļots 1.attēlā. Itin bieži upuru kontrolei tiek izmantotas smalkas, psiholoģiskas metodes, nevis tieša vardarbība.

Kamēr Somija ir lielākoties mērķa un tranzīta valsts, Bulgārija, Igaunija un Latvija tiek uzskatītas galvenokārt par izcelsmes valstīm, un to iedzīvotāji tiek izmantoti darbam Rietumeiropā un Ziemeļeiropā. Tomēr četrus valstu kartēšanas rezultāti liecina, ka Igaunija un Latvija kļūst arī par mērķa un tranzīta valstīm, piemēram, darba ņēmējiem migrantiem no Ukrainas, kuri tiek ekspluatēti būvniecības sektorā.



1.attēlā | Dažādas darbspēka ekspluatācijas formas

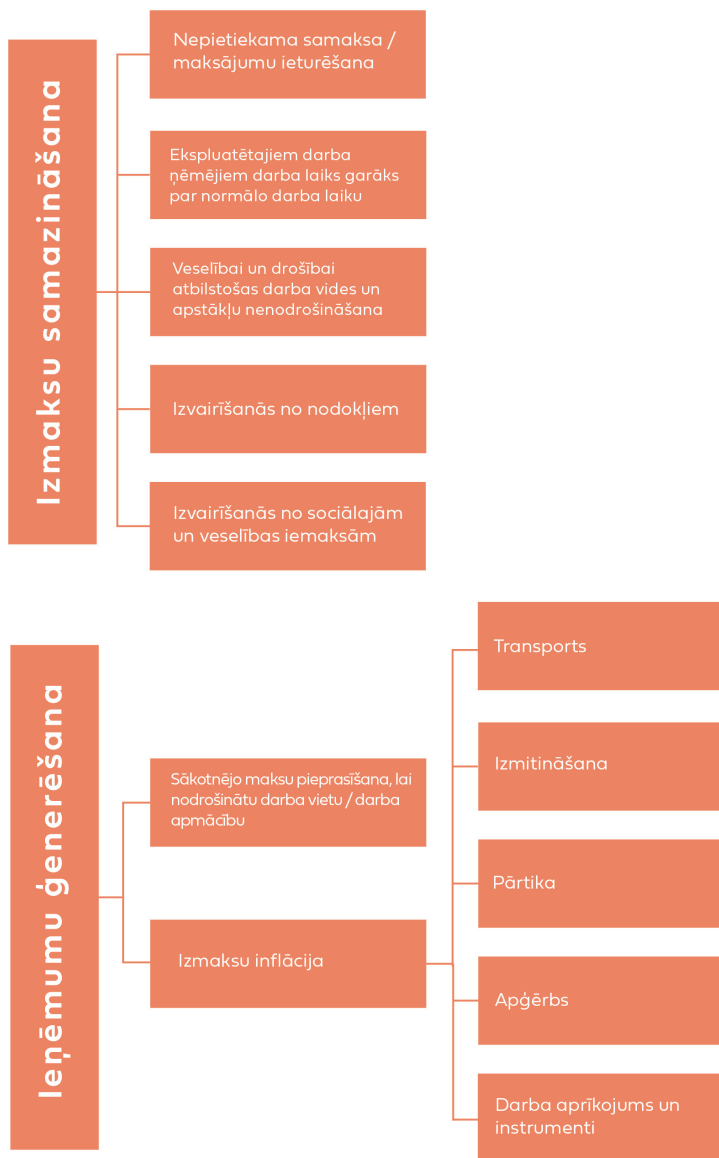
Darbaspēka ekspluatācijas un darbaspēka tirdzniecības biznesa modelis

Kopumā cilvēku tirgotāju biznesa modeļi ir saistīti ar diviem galvenajiem peļņas gūšanas virzieniem: izmaksu samazināšanu un ienākumu ģenerēšanu, izmantojot piespiedu darbu (Allain et al. 2013). Tomēr jānorāda, ka patiesībā noziedznieki izmanto šo avotu kombināciju, lai maksimāli palielinātu ieņēmumus, un ka visa darbaspēka ekspluatācija ne vienmēr veido cilvēku tirdzniecību.

Izmaksu samazināšanas stratēģija balstās uz darbaspēka izmaksu samazināšanu, nemaksājot upuriem pietiekami vai vispār viņiem nemaksājot, liekot viņiem strādāt ilgāk par normālo darba laiku, nenodrošinot veselībai un drošībai atbilstošu darba vidi un apstākļus, un izvairoties no nodokļiem, sociālajām un veselības iemaksām. Ienākumu radīšanas stratēģijas pamatā ir sākotnējās maksas piemērošana upuriem par darba vietas vai darba apmācības ārzemēs nodrošināšanu, kā arī izmaksu inflācija attiecībā uz transporta, izmitināšanu, pārtiku, apģērbu, nepieciešamā darba aprīkojumu un instrumentiem (Allain et al. 2013; CSD 2019). Šis peļņas gūšanas virziens ir aprakstīts šajā vizualizācijā.

Daži vai visi aprakstītie aspekti var pastāvēt vienā gadījumā, bet visbiežāk samazinātās darbaspēka izmaksas izraisa ievērojama darba samaksas apjoma neizmaksāšanu, kas ietver dažādas papildu pakalpojumu formas, kas tiek atskaitītas no darba samaksām, piemēram, par izmitināšanu, pārtiku vai instrumentiem, tādējādi arī izraisot parādu un pieaugošu darba ņēmēju atkarību no darba devēja/noziedznieka.

Visbeidzot – darbaspēka ekspluatācija tiek padarīta likumīga, izmantojot esošo nedrošo un slikto darba praksi, kas nelabvēlīgi ietekmē darba ņēmējus migrantus (Ollus 2016). Darbaspēka ekspluatācija nav obligāti tikai organizēto noziedznieku izdarīti noziedzīgie nodarījumi, drīzāk tā iekļaujas un to virza kopējie tirgus faktori un uzņēmējdarbības procesi kopā ar nepietiekamu regulatīvo uzraudzību (Davies & Ollus 2019).



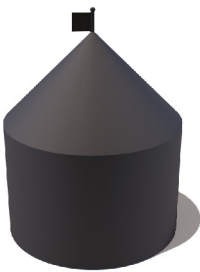
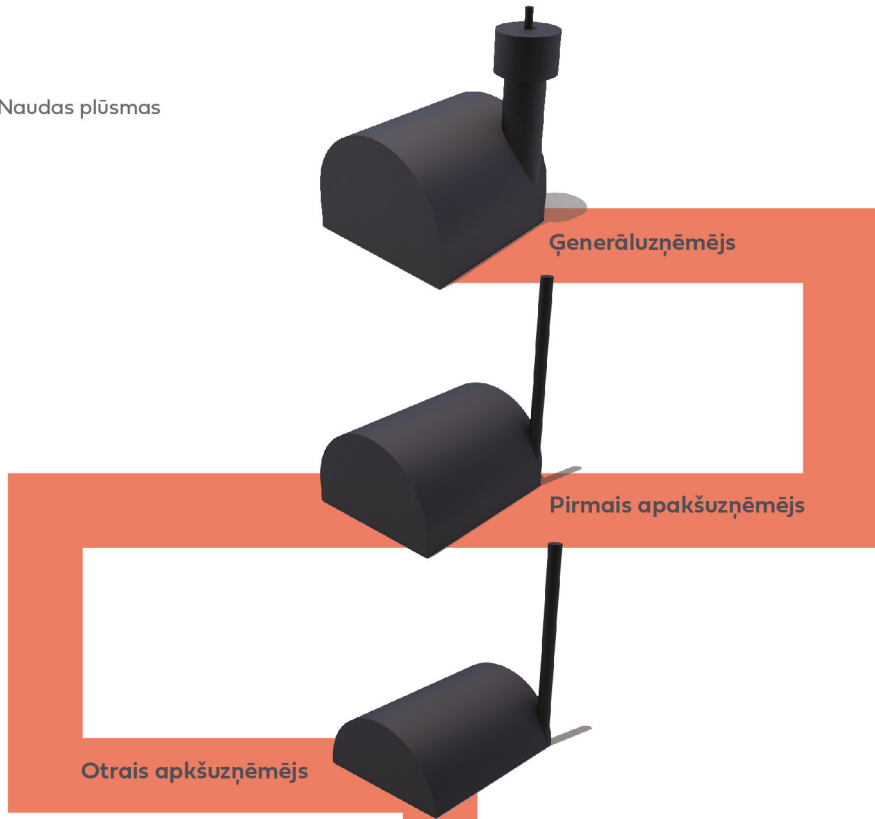
2. vizualizācija |
 Darbaspēka
 ekspluatācijas
 biznesa modelis:
 peļņas gūšanas veidi

Vizuālā karte

Šī vizuālā karte ir mūsu izveidotais vispārinājums, pamatojoties uz padziļinātu Bulgārijas, Igaunijas, Somijas un Latvijas darbaspēka ekspluatācijas gadījumu analīzi. Tā veido plašāku priekšstatu par darbaspēka ekspluatācijas loģiku un metodēm tālāk par četrām valstīm, tādējādi parādot Eiropas mēroga modeli. Šajā modelī darba ņēmēju brīva pārvietošanās, nevienlīdzība un atšķirīga darba tirgus realitāte rada pārkāpumus, kuros pilnīgi likumīgas struktūras un pasākumus var izmantot, lai slēptu un veicinātu darbaspēka ekspluatāciju, piemēram, garās piegādes ķēdēs, un maksimāli palielinātu gūto peļņu. Tajā arī norādīti punkti, kuros dažādas iestādes un izpildītāji varētu identificēt un/vai izjaukt ekspluatējošo shēmu.

Tālāk ir detalizētāk aprakstīts par šīm vizualizācijā apzinātajām shēmām, kas saistītas ar darbaspēka ekspluatāciju, saistītiem noziegumiem un naudas plūsmām.

Naudas plūsmas







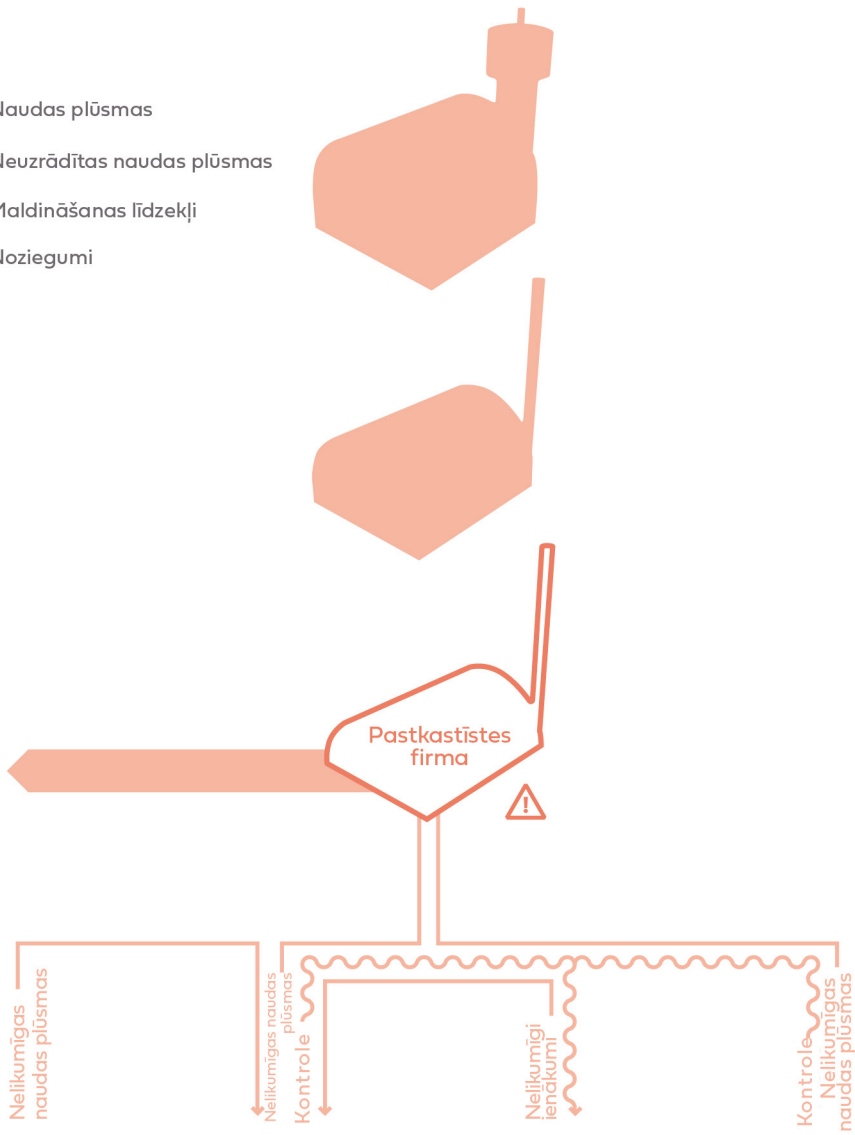
Iestādes

Īpašnieki

Darba ņēmēji

Vadītāji

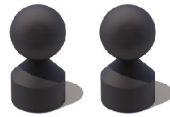
-  Naudas plūsmas
-  Neuzrādītas naudas plūsmas
-  Maldināšanas līdzekļi
-  Noziegumi



Iestādes



Noziedznieki



Upuri



Atbalstītāji



Ar darbaspēka ekspluatāciju saistītās shēmas

Daudzos gadījumos darbaspēka ekspluatācija un darbaspēka tirdzniecība ir cieši saistītas ar dažādām nodokļu un sociālo iemaksu nemaksāšanas shēmām, lai maksimāli palielinātu gūto peļņu. Noziedznieki izmanto likumīgas uzņēmējdarbības struktūras un bieži piesaista vairākas metodes un shēmas, lai iestādes viņus nepieķertu. Šo shēmu izmantošana tika konstatēta visās četrās projektā iesaistītajās valstīs. Reizēm negodīgi uzņēmumi vienlaikus izmanto vairākas turpmāk aprakstītās shēmas:

• Fiktīva pašnodarbinātība

Fiktīvas pašnodarbinātības shēmas ietver upuru maldināšanu, apmānīšanu, manipulēšanu vai piespiešanu reģistrēties kā pašnodarbinātajiem mērķa valstī, bet patiesībā viņi strādā darba devēja pakļautībā. Līdzīgs modelis ir krāpšanas shēma, kurā upuri nevis reģistrējas kā pašnodarbinātie, bet gan reģistrējas kā sabiedrības ar ierobežotu atbildību dalībnieki (Federal Public Service Social Security 2011). Tā rezultātā abās šajās shēmās darba devējs praksē pārceļ nodokļu un sociālo iemaksu slogu uz darba ņēmējiem, tādējādi samazinot darbaspēka izmaksas.

Turklāt upuri parasti tiek piespiesti parakstīt līgumu svešvalodā, ko viņi nesaprot, un netiek informēti par attiecīgo nodokļu regulējumu un pienākumu maksāt nodokļus un citas likumā noteiktas iemaksas. Galu galā viņiem izveidojas liels nesamaksātā ienākuma nodokļa, sociālo un veselības apdrošināšanas iemaksu parāds.

Igaunijai kopējā shēma ir praksē dibināt sabiedrību ar ierobežotu atbildību, lai izvairītos no nodokļu maksāšanas. Tādi uzņēmumi ir gatavi daudz darīt, lai vispār nebūtu jāmaksā nodokļi. Tā vietā, lai nodarbinātu darba ņēmējus, uzņēmumi mudina darbiniekus dibināt pašiem savus uzņēmumus, un tā vietā, lai noslēgtu darba līgumu, puses noslēdz līgumu starp diviem uzņēmumiem. Tas nozīmē, ka reālais izpildāmā darba saturs nemainās, bet mainās tiesiskās attiecības, kuru ietvaros darbs tiek veikts. Tas palīdz uzņēmējiem ietaupīt aptuveni 40% no parastajām darbaspēka izmaksām. Igaunijā šādu praksi sauc par "OÜ-tamine", un saskaņā ar Igaunijas kartēšanas rezultātiem tā ir cieši saistīta ar darbaspēka ekspluatāciju.

• Norīkoto darba ņēmēju shēma

Cita kopīga shēma, kas bieži tiek izmantota paralēli darbaspēka tirdzniecībai, ir norīkoto darba ņēmēju nodarbinātības noteikumu ļaunprātīga izmantošana. Saskaņā ar šo shēmu ekspluatētie darba ņēmēji gan no mazāk pārtikušām ES valstīm kā Bulgārija un Rumānija, gan no kaimiņvalstīm kā Ukraina, Moldova, Albānija un Maķedonija tiek nolīgti uzņēmumos ES valstīs un pēc tam norīkoti darbā uz ārzemēm citā ES valstī. Igaunijā un Latvijā pieaug darbaspēka ekspluatācijas gadījumu skaits, kas saistīti ar būvniecības nozarē nosūtītiem darba ņēmējiem no Ukrainas, kuri tur norīkoti darbā ar Polijas vai Lietuvas uzņēmumu starpniecību.

Šādos gadījumos darba ņēmējiem maksā mazāk par minimālo atlīdzību, viņi strādā daudz vairāk par noteikto darba laiku un bieži dzīvo un strādā standartiem neatbilstošos apstākļos, kuros nav ievēroti spēkā esošie veselības un drošības noteikumi.

Viņu darba devējs ne tikai maksā viņiem mazākas algas, bet arī izvairās no visu maksājamo nodokļu un sociālo iemaksu summu samaksas. Šāds darbības modelis parasti ietver vismaz viena uzņēmuma nodibināšanu mērķa valstī (Latvijā vai Igaunijā) un viena vai vairāku – tranzīta valstī (Polijā vai Lietuvā). Bieži vien šie uzņēmumi tranzītvalstīs ir čaulas veidojumi bez jebkādiem pašu aktīviem. Daudzos gadījumos uzņēmumi, kas norīko darba ņēmējus, paraksta likumīgus darba līgumus ar dažiem darba ņēmējiem, bet pārējie uz ārzemēm strādāt nosūtītie darba ņēmēji ir spiesti parakstīt fiktīvus līgumus, vai līgumi vispār netiek parakstīti. Dažos gadījumos viņi mēdz strādāt saskaņā ar nomas līgumiem, t.i., kā pagaidu darba aģentūru darbinieki. Saskaņā ar četru valstu kartēšanas rezultātiem šāds darba formāts un struktūras var tikt sasaistīts ar darbaspēka ekspluatāciju.

• Kaskādes tipa apakšlīgumi • Pastkastītes firmas

Kaskādes tipa apakšlīgumus bieži izmanto lielākie uzņēmumi, it īpaši būvniecības un uzkopšanas sektorā. Iekļaujot vairākus uzņēmumus apakšlīgumu ķēdē, viņi izvairās no tiešas atbildības par darbu, un tādējādi, piemēram, darba inspekcijām, kļūst grūtāk atšķirt, kurš pie kā strādā. Kaskādes tipa apakšlīgumus parasti izmanto arī, lai slēptu dažādus darba tiesību pārkāpumus un izvairīšanos no nodokļiem un sociālajām iemaksām.

Lai samazinātu pārbaužu vai kriminālizmeklēšanas risku, var tikt izmantotas tā sauktās “pastkastīšu firmas” jeb uzņēmumi bez darbiniekiem vai aktīviem, tā nodrošinot izvairīšanos no uzņēmēja saistībām un vienmēr nevainojamu uzņēmuma dokumentāciju. Ja šie čaulas veidojumi tiek atklāti, tie tiek viegli pamesti un likvidēti.

Apakšuzņēmējs var: (i) būt darbiekārtišanas uzņēmums, kas nodarbojas ar personāla atlasī; (ii) izmantot pastkastītes firmu, lai nolīgtu darba ņēmējus migrantus par zemām algām un neatbilstošiem dzīves un darba apstākļiem, turklāt bez atbildības; (iii) izmantot apakšlīgumu ķēdi ar daudzu uzņēmumu starpniecību, kur pēdējais uzņēmums ķēdē maksā zemas algas, bet pārējie uzņēmumi saņem lielāku peļņas daļu, neuzņemoties atbildību par pārkāpumiem tālāk zemākajos posmos piegādes ķēdē; (iv) izmantot sabiedrības ar ierobežotu atbildību, lai izveidotu fiktīvus rēķinus vai darījumus, lai paskaidrotu naudas plūsmas no viena izpildītāja pie cita, vienlaicīgi nolīgstot darba ņēmējus migrantus bez rakstiska līguma vai dokumentācijas, tādējādi apgrūtinot upuriem vēlāk pieprasīt pienākošo algu vai veikt jebkādas darbības pret darba devēju, tā kā upuriem jāpierāda, ka bija noslēgts līgums vai vismaz, ka viņi ir faktiski strādājuši uzņēmumā.

Sekojošais piemērs atspoguļo dažas no iepriekš aprakstītajām shēmām. Tas ir gadījums ES ietvaros, kad pilnīgi likumīgā uzņēmumā Austrijā tika atklāta iesaistīšanās darbaspēka tirdzniecībā un ekspluatācijā, ko veica Bulgārijā atrodošs uzņēmums.

Degvielas uzpildes stacijas gadījuma piemērs (2017-2018)

Šajā gadījumā Bulgārijas valstspiederīgais nodibināja uzņēmumu Bulgārijā, kas vervēja strādniekus darbam British Petroleum (BP) degvielas uzpildes stacijās Austrijā. Bulgārijas uzņēmums parakstīja līgumu par apkopes pakalpojumu sniegšanu ar Austrijas franšīzes īpašnieku, kurš vada BP degvielas uzpildes stacijas Austrijā. Līgumā bija paredzēta apkopes nodrošināšana 2-3 degvielas uzpildes stacijām. Bulgārijas uzņēmums izplatīja sludinājumus vietējos plašsaziņas līdzekļos, darbam piesaistot galvenokārt atstumtos romu tautības vīriešus.

Darba ņēmēji tika nosūtīti uz Austriju un parakstīja 6 mēnešu līgumus. Taču viņi palika Austrijā ne ilgāk kā 3 mēnešus, lai izvairītos no nepieciešamības reģistrēt viņu uzturēšanos. Līgumi starp Austrijas uzņēmumu un Bulgārijas uzņēmumu, kā arī starp Bulgārijas uzņēmumu un darba ņēmējiem bija pilnīgi likumīgi un atbilda attiecīgajam Bulgārijas un Austrijas tiesiskajam regulējumam. Austrijas uzņēmums maksāja 2300 eiro mēnesī par vienu darba ņēmēju tieši Bulgārijas uzņēmumam. Franšīzes īpašnieks nezināja par darbaspēka ekspluatāciju, kas notiek viņa telpās.

Katrā degvielas uzpildes stacijā bija aptuveni 3-4 upuri, un viņiem maksāja ne vairāk kā 50 eiro nedēļā. Vienā degvielas uzpildes stacijā tās vadītājs palīdzēja organizatoram kontrolēt upurus. Viņš un vēl viens vadītāja vietnieks pielietoja agresiju un vardarbību, lai kontrolētu upurus, un konfiscēja viņu personas apliecinošos dokumentus. Gan vadītājs, gan vadītāja vietnieks saņēma papildus prēmijas skaidrā naudā no Bulgārijas organizatora.

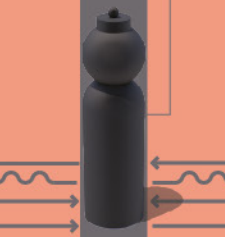
- Naudas plūsmas
- ➔ Neuzrādītas naudas plūsmas
- ⤿ Vervēšanas un kontroles līdzekļi



Ģenerāluzņēmējs
Liels un labi zināms uzņēmums Austrijā



Apakšuzņēmējs
Franšīzes īpašnieks Austrijā



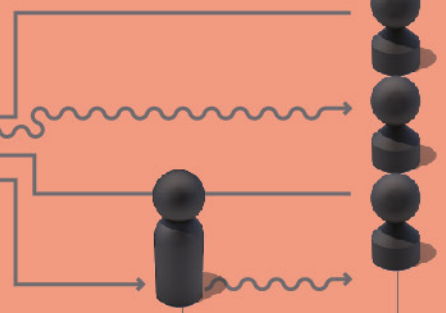
Apakšuzņēmējs
Uzņēmums Bulgārijā



Degvielas uzpildes stacija 2



Degvielas uzpildes stacija 1



Atbalstītāji
Degvielas stacijas vadītāji

Upuri
Atstumti Romu tautības virieši

Noziegumi saistībā ar darbaspēka ekspluatāciju

Pamatojoties uz mūsu secinājumiem no Bulgārijas, Igaunijas, Somijas un Latvijas, saistībā ar darbaspēka tirdzniecību un darbaspēka ekspluatāciju parasti tiek izdarīti vairāku veidu savstarpēji saistīti ekonomiskie un citi noziegumi.

Daudzos gadījumos iestādes konstatē tikai dažus ar darba tiesībām saistītus noziegumus un/vai pārkāpumus, un attiecīgos gadījumus var arī nekad neizmeklēt un/vai kvalificēt kā cilvēku tirdzniecību. Šādu gadījumu izmeklēšana bieži ir ļoti darbietilpīga un prasa specializētas zināšanas par darba noziegumiem, ekonomiskiem noziegumiem, kā arī cilvēku tirdzniecību un tulku izmantošanu.

Ekonomiskie noziegumi	Dokumentu pārkāpumi	Pabalstu krāpšana	Izvairšanās no nodokļu, sociālo un veselības aprūpes maksājumiem
Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija	Tiešsaistes karšu krāpšana	Kukuļošana	Izspiešana
Darba tiesību pārkāpumi	Darba drošības pārkāpumi	Krāpšana	Nelikumīgu maksājumu iekasēšana par darbiekārtošanas pakalpojumiem

Finanšu plūsmas

Finanšu plūsmas saistībā ar darbaspēka tirdzniecību pārsvarā notiek skaidrā naudā. Tomēr pastāv atšķirības starp sektoriem, tā kā dažos sektoros vairāk apgrozās skaidra nauda (piemēram, lauksaimniecībā, automašīnu mazgāšanā, restorānos), bet citos sektoros banku pārskaitījumi ir norma, piemēram, pārtikas pārstrādē un būvniecībā (CSD 2019). Četru valstu kartēšanas rezultāti atspoguļo grūtības, kas saistītas ar nelegālo naudas plūsmu izsekošanu, jo īpaši attiecībā uz skaidru naudu.

Vairumā gadījumu iegūtie pierādījumi liecina, ka nelegālās naudas plūsmas ir diezgan tiešas, savukārt darbaspēka ekspluatācijas un ar to saistīto ekonomisko noziegumu struktūra bieži ir samērā sarežģīta, lai labāk slēptu vai maskētu nelikumīgās darbības aiz likumīga izskata, piemēram, zemākajos piegādes ķēdes posmos.

Finanšu plūsmas var vēl vairāk vienkāršot, jo no darba ņēmēju algām var regulāri ieturēt dažādas maksas, kā rezultātā faktiski nemaz nav nekādas finanšu plūsmas. Pieaugošā tendence, kas konstatēta vismaz Igaunijā, ir kriptovalūtu izmantošana, ko bieži izmanto, lai samaksātu starpniekiem vai “projektu vadītājiem”, kuri praksē īsteno ekspluatācijas un ekonomisko noziegumu shēmu, jo īpaši gadījumos, kad peļņa ir lielāka. Kad finanšu plūsmas tiek pārceļtas uz kriptovalūtas tirgiem, darbības kļūst neskaistas, un ir grūtāk atklāt un sasaistīt naudu ar citām darbībām (piemēram, darbaspēka starpniecība darbaspēka ekspluatācijas nolūkā).

Tāpat arī šķiet, ka darbaspēka tirdzniecība prasa mazākus sākotnējos ieguldījumus un mazākas darbības izmaksas, salīdzinot ar cilvēku tirdzniecību seksuālas ekspluatācijas nolūkā, bet vienlaicīgi tās rada salīdzināmus ieņēmumus, it īpaši, ja tiek ekspluatēti vairāki upuri (CSD 2019).

Somijā pierādījumi liecina, ka ievērojami liela ēnu ekonomika aptver restorānus, kas gūst peļņu, ekspluatējot darba ņēmējus. Papildus peļņai, ko dod atlīdzības nepietiekama izmaksāšana vai nemaksāšana darba ņēmējiem, restorāni izmanto ēnu ekonomiku, neziņojot par visiem saviem ieņēmumiem nodokļu iestādei. Skaidras naudas un pusdienu talonu² iegādes netiek reģistrētas, vai arī summa kasē vēlāk tiek koriģēta, lai iepriekšējie pārdošanas ieņēmumi tiktu dzēsti. Kā liecina pierādījumi, šī “melnā nauda” var sasniegt vairāk nekā tūkstoš eiro labā pārdošanas dienā un dažus simtus pat sliktā dienā.

² Darbiniekiem piešķirti taloni kā nodokļus maksājoša darbinieka pabalsts, ļaujot viņiem pusdienot. 2019. gadā viena pusdienu talona vērtība Somijā ir 10,50 EUR.

Nepāliešu restorāna lieta Somijā

Četri Nepālas izcelsmes noziedznieki uzturēja divus Nepālas restorānus Kuopio pilsētā centrālajā Somijā. Galvenais noziedznieks A bija precēts ar otru noziedznieku B, un noziedznieks C bija viņa brālis. Noziedznieks D iepriekš bija strādājis pie viņiem kā viesmīlis. Viņi pieņēma darbā trīs nepāliešu vīriešus no Nepālas darbam restorānos Kuopio ar spožas nākotnes solījumiem Somijā. Lai nodrošinātu darbu Somijā, viņiem bija jāsamaksā liela nelikumīga darbiekārtības maksa (15 000 EUR), un viņi bija spiesti strādāt darba laiku, kas ir garāks par normālo darba laiku ar ļoti mazu algu.

Noziedznieki atvēra upuriem divus bankas kontus (X un Y). Viņu ikmēneša algas 1800 EUR apmērā tika maksātas uz bankas kontu X, bet faktiski neviens no darba ņēmējiem netika klāt šiem bankas kontiem, un tā vietā šos kontus izmantoja noziedznieki A un B, lai atmazgātu naudu. Darba ņēmēji saņēma tikai nelielu "kabatas naudu", kas tika iemaksāta bankas kontā Y. Nesamaksājot pienācīgu algu saviem trim šefpavāriem, noziedznieki guva peļņu vismaz 150 000 EUR apmērā.

Turklāt noziedznieki izdarīja vairākus ekonomiskos noziegumus, galvenokārt nodokļu un grāmatvedības krāpšanu lielā apmērā. Kratīšanas laikā policija konfiscēja vairāk nekā 54 000 EUR skaidrā naudā no galvenā noziedznieka mājas. Ekonomisko noziegumu izmeklēšana atklāja, ka uzņēmums nebija deklarējis restorāna darbības ieņēmumus (bruto vērtība vismaz 129 530 EUR apmērā 2015. gadā (30.06.2014. – 30.06.2015.), 119 079 EUR apmērā 2016. gadā (01.07.2015. – 30.06.2016.) un 36 337 EUR apmērā 2017. gadā (01.07. – 31.12.2016.)). Saskaņā ar policijas un nodokļu iestādes aprēķiniem, no grāmatvedības bija pazuduši kopumā 284 946,33 EUR no pārdošanas ieņēmumiem. Tā rezultātā arī netika deklarēti un samaksāti pievienotās vērtības nodokļi 58 000 EUR vērtībā. Turklāt nodokļu iestāde aplēsa, ka šīs situācijas iznākumā tika zaudēti / netika samaksāti ienākuma nodokļi 48 000 EUR apjomā 2015.gadā un 35 000 EUR apjomā 2016.gadā, kopā vismaz 83 000 EUR. Izvairīšanās no nodokļiem radīja peļņu kopā 141 000 EUR apjomā.

Ekonomisko noziegumu izmeklēšanā tika konstatēts, ka uzņēmuma īpašnieki sistemātiski manipulēja ar kases

ieņēmumiem, labojot un/vai dzēšot pārdošanas darījumus, jo īpaši attiecībā uz darījumiem skaidrā naudā un arī attiecībā uz karšu pārdošanu, un viņi arī dzēsa obligātās ikmēneša atskaites, kas tika drukātas no kases reģistriem. Tādējādi tika veikta krāpnieciska grāmatvedība. Izpētot uzņēmuma datorus, tika atrasta Excel lapa, kas sistemātiski atspoguļoja reālo grāmatvedību, faktisko peļņu un atlikto naudu. Šis bija viens no svarīgākajiem pierādījumiem par pieļautajiem ekonomiskajiem noziegumiem.

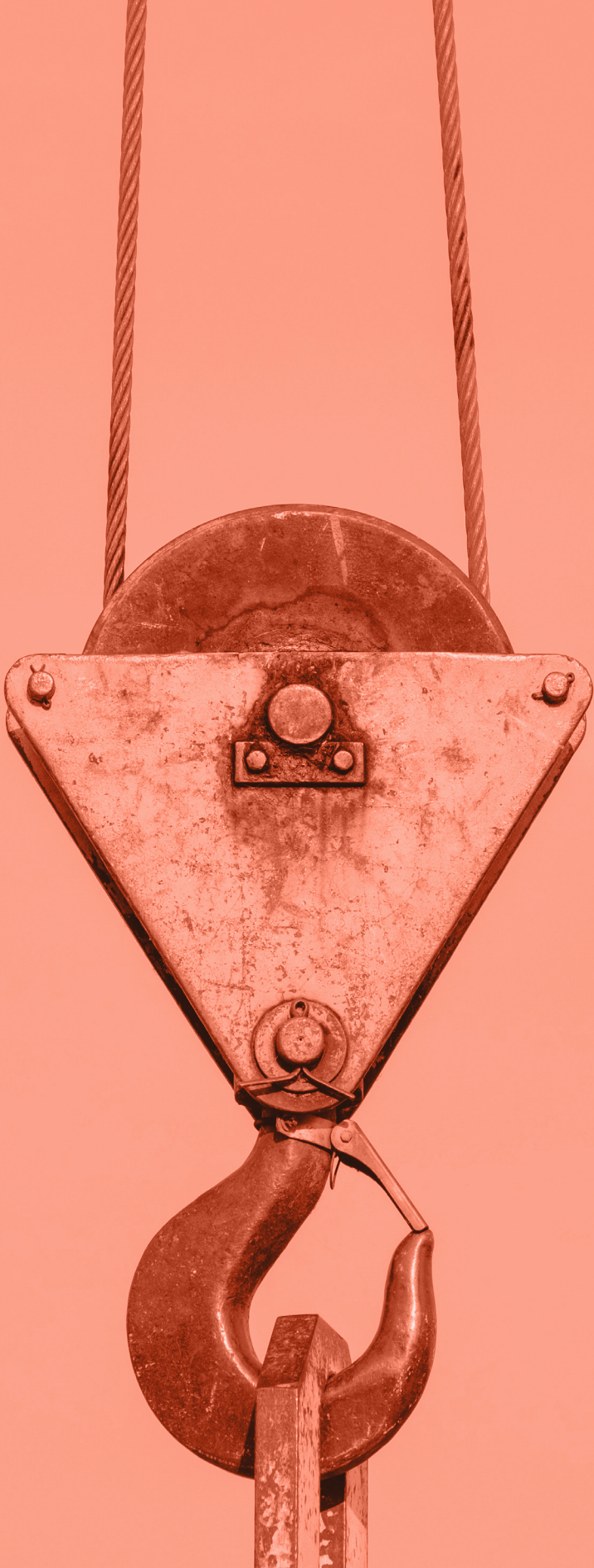
Tiesas laikā noziedznieki atzinās savos noziegumos, lai izvairītos no uzņēmējdarbības aizlieguma. Noziedznieks A tika notiesāts par cilvēku tirdzniecību trijos gadījumos, par grāmatvedības pārkāpumiem divos gadījumos un par nodokļu nemaksāšanu trijos gadījumos, un viņam tika piespriesta brīvības atņemšana uz 1 gadu un 8 mēnešiem. Noziedznieks B tika notiesāts par varmācīgu darbaspēka diskriminēšanu trijos gadījumos ar nosacītu brīvības atņemšanu uz 6 mēnešiem. Noziedznieki C un D tika notiesāti par darbaspēka diskriminēšanu trijos gadījumos ar naudas sodu 25 soda naudas vienību apmērā (soda naudas vienība pārsniedz minimālo soda naudu, to aprēķina, ņemot vērā likumpārkāpēja ikdienas ienākumus). Noziedzniekam A un uzņēmumam tika piespriests samaksāt atlīdzību par ciešanām katram no trim upuriem, kopā 50 000 EUR apmērā, kā arī atmaksāt pienākošo algu darba ņēmējiem, kopā aptuveni 150 000 EUR apmērā, un kompensāciju nodokļu iestādei 53 934 EUR apmērā.

Tomēr saskaņā ar laikraksta ziņu (17.04.2019.), intervētais upuris nav atguvis viņam nozagto/nesamaksāto algu. Lai gan policija no restorāna īpašniekiem konfiscēja aktīvus vairāk kā 200 000 EUR vērtībā, nodokļu iestāde paņēma savu daļu, pirms upuri varēja atgūt savējo. Tādēļ upuri saņems savu atlīdzību tikai nelielos maksājumos katru mēnesi. Upuris norādīja, ka viņš ir sarūgtināts par restorāna īpašniekiem un Somijas tiesu sistēmu. (HS 17.04.2019.) Restorānu tomēr nācās slēgt 2019.gada rudenī klientu trūkuma dēļ, jo bija sagrauta reputācija un patērētāji viņus boikotēja.

Nesen publicēts pētnieciskā žurnālista raksts par darba ekspluatāciju nepāliešu restorānos, aprakstot, kā skaidra nauda tiek aizvesta no restorāna uz īpašnieka vai cita radnieka mājām, no kurienes tā tiek nosūtīta uz Nepālu, tādējādi katru reizi, kad kāds turp dodas, līdz tiek paņemta skaidras naudas partiju (Helsingin Sanomat 17.4.2019.)

Gandrīz visa nauda atgriežas. XX [viens no labāk zināmajiem restorānu īpašniekiem] ir ievējis simtiem cilvēku Somijā un, kad kāds no viņiem lido uz Nepālu, viņam jāņem nauda līdzī, norādīja intervētā darba ņēmējs migrants (HS 17.4.2019)

Kopumā ir skaidrs, ka ģenerēto ieņēmumu līmenis lielā mērā ir atkarīgs no ekspluatēto darba ņēmēju neaizsargātības līmeņa. Jo neaizsargātāks ir upuris, jo mazāks ir risks, ka viņš/viņa ziņos tiesībaizsardzības iestādēm vai citām attiecīgajām iestādēm, un tādējādi ekspluatācijas periods var būt ilgāks. Četru valstu gūtās atziņas liecina, ka darbaspēka tirdzniecības un darbaspēka ekspluatācijas ieņēmumu legalizēšanai izmantotās metodes ir sākot no vienkāršiem dzīvesveida uzlabojumiem un beidzot ar ieguldījumiem nekustamā īpašuma attīstībā un izsmalcinātām shēmām, kas ietver bitkoinu un pārrobežu finanšu darījumus.



Labojot pārkāpumus

Tiesu pieejamība un upuru tiesības

Pārkāpumu novēršana un iejaukšanās ir apgrūtināta, jo darbaspēka ekspluatācijas upuri ne pārāk bieži piesakās un atklāj savu piedzīvoto iestādēm. Pilsoniskās sabiedrības pārstāvji, kā arī tiesībaizsardzības iestādes un citas valsts iestādes norāda, ka viņi saprot, kāpēc upuri vilcinās paust savu pieredzi, jo viņi baidās zaudēt darbu un/vai pat darba atļauju, ja viņi sūdzēsies par saviem darba apstākļiem. Upuri varētu pat nezināt, ka viņi tiek ekspluatēti, jo viņiem nav informācijas par viņu tiesībām mērķa valstī, tostarp par minimālo algu līmeni un citiem spēkā esošiem noteikumiem darbinieku aizsardzībai.

Citāts no intervijas: Daudzi tiek nosūtīti strādāt tikai 3 mēnešus, pēc tam viņi dodas prom. Tad darba devējam ir mazāks risks, un ļaunākajā gadījumā viņiem jāmaksā alga tikai par šo periodu. Ja pieķer, viņi ir ekspluatējuši tikai īsu brīdi, un puisis dodas atpakaļ vai uzņēmums nomainās, un tiek sagatavoti jauni dokumenti. Tāpēc izskatās, ka tas noticis tikai īstermiņā. Ja mēs konstatējam tādus gadījumus, bieži vien viņi vienkārši pazūd. Šo ir grūti risināt. Viņi [darba ņēmēji] neziņo par šādiem gadījumiem, viņi nezina sistēmu. Kā gan darba ņēmējs iedomāsies, ka notiek ekspluatācija, ja viņam šķiet, ka viņš šeit saņem vairāk [naudas] nekā savā dzimtenē? (Somija, pilsoniskā sabiedrība)

Ir skaidrs, ka ekspluatētie darba ņēmēji migranti saskaras ar reālām un akūtām problēmām attiecībā uz piekļuvi tiesu sistēmai un/vai pieprasot neizmaksātās algas. Daudzās ES dalībvalstīs cilvēku tirdzniecības upuriem ir tiesības uz specializētiem pakalpojumiem.

Ja tomēr viņi netiek definēti kā cilvēku tirdzniecības upuri, ekspluatētie darba ņēmēji migranti negūst piekļuvi pakalpojumiem, ko sniedz cilvēku tirdzniecībā cietušām personām, un tajā pašā laikā viņiem nav citu iespēju vērsties pret savu aizskarošo darba devēju.

Tādēļ ir svarīgi, lai visi izpildītāji, sākot ar valsts iestādēm un beidzot ar pilsonisko sabiedrību, atcerētos, ka uz upuriem vērsta pieeja aicina informēt upurus par viņu tiesībām. Saņemot precīzu un noderīgu informāciju, iespējamie upuri un ekspluatētie darba ņēmēji var tikt iedrošināti pieņemt lēmumu par to, kā vislabāk izmantot savas tiesības.

Visiem darba ņēmējiem (migrantiem) vajadzētu būt šādām tiesībām (Sorrentino & Jokinen 2014):

- Tiesības uz informāciju
- Tiesības saprast un tikt saprastam
- Tiesības uz taisnīgiem nodarbinātības nosacījumiem un drošiem darba apstākļiem
- Tiesības uz biedrošanās brīvību un tiesības slēgt koplīgumu
- Tiesības uz tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, tostarp juridisko palīdzību, lai pieprasītu algu un saņemtu kompensāciju

Cilvēku tirdzniecības upuriem ir pieejama uz tiesībām balstīta un beznosacījumu palīdzība neatkarīgi no tā, vai viņi sadarbojas ar tiesībaizsardzības iestādēm. Četrās kartētajās valstīs pastāv vairākas daudzsološas prakses. Dažādas arodbiedrības, NVO un valsts iestādes sniedz migrantiem zema sliekšņa pakalpojumus, piemēram, nodrošina informatīvo tālruņu līnijas un juridiskās konsultācijas migrantiem vairākās valodās. Piemēram, Igaunijas Sociālās apdrošināšanas pārvalde uztur Cilvēku tirdzniecības konsultāciju dienesta tālruņa līniju³, kas ik gadu sniedz informāciju simtiem ekspluatēto darba ņēmēju. Somijā nevalstiskā organizācija upuru atbalstam RIKU⁴ sniedz praktisku palīdzību un atbalstu darbaspēka tirdzniecības un darbaspēka ekspluatācijas upuriem, kā arī ir sagatavojusi īsus videoierakstus deviņās valodās par darbinieku tiesībām⁵. Cilvēku tirdzniecībā cietušās personas var saņemt palīdzību Cilvēku tirdzniecības upuru nacionālās palīdzības sistēmā⁶. Somijas Arodbiedrību centrālā organizācija SAK sniedz darbinieku tiesību konsultāciju pakalpojumus, ieskaitot juristu bezmaksas konsultācijas migrantiem bez nepieciešamības stāties arodbiedrībā. Bulgārijā Valsts komisija cilvēku tirdzniecības apkarošanai sniedz palīdzību cilvēku tirdzniecības upuriem, un Latvijā divi specializētie pakalpojumu sniedzēji – biedrība Patvērums “Drošā māja” un biedrība “Centrs Marta” – identificē cilvēku tirdzniecības upurus, kā arī nodrošina valsts finansētos sociālās rehabilitācijas pakalpojumus visiem identificētajiem upuriem neatkarīgi no viņu gribas sadarboties ar policiju.

³ +372 6607 320

⁴ <https://www.riku.fi/en/various+crimes/labor+exploitation/>

⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=rX9lleGlzg0&feature=youtu.be>

⁶ <http://www.ihmiskauppa.fi/en+358+295+463+177>

⁷ <https://www.sak.fi/en/working-life/immigrants>

⁸ <https://antitrafficking.government.bg>

⁹ Patvērums “Drošā māja”, tālr. (+371) 28612120 (24/7) un “Centrs Marta”, tālr.: 80002012 (darbdienās 10.00–18.00), www.cilvektirdznieciba.lv, www.trafficking.lv

Rīcības punkti dažādiem izpildītājiem

Kurš?	Kas ir nepieciešams?	Vēlamais rezultāts
ES dalībvalstis	<ul style="list-style-type: none"> • Nodrošināt pietiekamu normatīvos aktos noteikto pasākumu ieviešanu, lai risinātu darbaspēka ekspluatācijas problēmu, kas vēl nesasniedz cilvēku tirdzniecības līmeni. • Nodrošināt, ka viņu pašu pakalpojumu piegādes ķēdēs nenotiek darbaspēka ekspluatācija. • Nodrošināt, lai valsts iestādēm un NVO pietiek resursu operatīvajam darbam. 	<ul style="list-style-type: none"> • Izbeigt nesodāmību un nodrošināt, lai darbaspēka ekspluatācija vairs nav zema riska un lielas peļņas nodarbe. • Nodrošināt, lai valsts iestādēm būtu pietiekoši daudz resursu attiecīgo lietu identificēšanai un izmeklēšanai, un lai NVO būtu resursi palīdzības sniegšanai un ekspluatēto darba ņēmēju konsultēšanai.
Tiesībaizsardzības iestādes, darba inspekcijas, nodokļu iestādes	<ul style="list-style-type: none"> • Pastiprināti koncentrēties uz proaktīvu darbu. • Vērst pārbaudes uz augsta riska sektoriem un izmantot vietējo analīzi un padomus. • Palielināt sadarbību starp valsts līmeņa izpildītājiem, kopīgojot informāciju un veicot kopīgas pārbaudes. • Palielināt savu personāla izpratni par darbaspēka ekspluatāciju un tās saikni ar cilvēku tirdzniecību un ekonomiskajiem noziedzumiem. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pirms situācija pārvēršas par cilvēku tirdzniecību, tiek atklāti mazāk smagi darbaspēka ekspluatēšanas veidi. • Ekspluatētajiem darba ņēmējiem ir piekļuve tiesu sistēmai, pārkāpēji tiek pienācīgi sodīti, un upuri tiek nosūtīti pie pakalpojumu sniedzējiem un juridiskās palīdzības saņemšanai.
Pilsoniskā sabiedrība, ieskaitot arodbiedrības	<ul style="list-style-type: none"> • Palielināt centienus sniegt darba ņēmējiem migrantiem un cietušajiem informāciju, juridiskās konsultācijas un pakalpojumus dažādās valodās. 	<ul style="list-style-type: none"> • Darba ņēmēji migranti zina savas tiesības un spēj tās pieprasīt.
Uzņēmumi	<ul style="list-style-type: none"> • Nodrošināt, ka tie ir veikuši pietiekamus pasākumus, lai novērstu darbaspēka ekspluatāciju savā organizācijā, kā arī savās piegādes ķēdēs. • Nodrošināt pienācīgus kanālus saviem darbiniekiem, lai viņi varētu ziņot par iespējamajām problēmām, nesaskaroties ar nelabvēlīgām sekām. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uzņēmumiem ir izveidota politika darbaspēka ekspluatācijas novēršanai un ieviesti pasākumi, lai nodrošinātu piegādes ķēžu caurskatāmību. • Godīgu konkurenci nespēj kropļot uzņēmumi, kas gūst peļņu, ekspluatējot darba ņēmējus.

Atsauces

- Allain, J., Crane, A., LeBaron, G., & Behbahani, L. (2013). Forced Labour's Business Models and Supply Chains. Joseph Rowntree Foundation. <https://www.jrf.org.uk/sites/default/files/jrf/migrated/files/forced-labour-business-full.pdf>
- Alvesalo, A., Jokinen, A. & Ollus, N. (2014): The exploitation of migrant labour and the problems of control in Finland. In Van Aerschot, Paul & Daenzer, Patricia (eds.) The Integration and Protection of Immigrants - Canadian and Scandinavian Critiques. Ashgate, 121-138.
- Checkland, P. and Poulter, J. (2006) Learning for Action: A Short Definitive Account of Soft Systems Methodology and Its Use for Practitioners, Teachers and Students. Wiley, Hoboken.
- Crane, A., LeBaron, G., Allain, J., & Behbahani, L. (2019). Governance gaps in eradicating forced labour: From global to domestic supply chains. Regulation & Governance, 13(1), 86–106.
- CSD (2019). Financing of organised crime - human trafficking in focus. Sofia. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.36697.36961>
- Davies, J. (2018): From severe to routine labour exploitation: The case of migrant workers in the UK food industry. Criminology & Criminal Justice. <https://doi.org/10.1177/1748895818762264>.
- Davies, J. & Ollus, N. (2019). Labour exploitation as corporate crime and harm: outsourcing responsibility in food production and cleaning services supply chains. Crime, Law and Social Change. <https://doi.org/10.1007/s10671-019-09841-w>
- Federal Public Service Social Security (2011). Legal environment for fighting undeclared work and social fraud: the situation de lege lata. Brussels. Retrieved from <https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/icenuw-lege-lata-fr.pdf>
- FRA (2015). Severe labor exploitation: workers moving within or into the European Union. States' obligations and victims' rights. Vienna: European Union Agency for Fundamental Rights.
- HS (17.4.2019). The long shift. Nepalese restaurants, favored by Finns, have a dark side. An investigation by Helsingin Sanomat reveals systematic exploitation of workers. The restaurants are run by a small, tightly knit group of owners. By Paavo Teittinen. <https://www.hs.fi/talous/art-2000006075594.html>
- Jokinen, A., Ollus, N. and Viuhko, M. (2011). Work on Any Terms: Trafficking for Forced Labour and

Exploitation of Migrant Workers in Finland. In: Jokinen, A., Ollus, N. and Aromaa, K. (eds.) Trafficking for Forced Labour and Labour Exploitation in Finland, Poland and Estonia. Publication series No. 68. Helsinki: HEUNI, 31-164.

Sorrentino, L. & Jokinen, A. (2014). Guidelines to prevent abusive recruitment, exploitative employment and trafficking of migrant workers in the Baltic Sea region. Publication Series No. 78. Helsinki: HEUNI.

Ollus, N. (2016). From Forced Flexibility to Forced Labour: The Exploitation of Migrant Workers in Finland. HEUNI Report Series 84, Helsinki: HEUNI.

Ollus, N. and Jokinen, A. (2013). 'We've Got People Lined Up Behind the Door': Placing the Trafficking and Exploitation of Migrant Workers in Context in the Restaurant and Cleaning Sectors in Finland. In: Ollus, N., Jokinen, A. and Joutsen, M. (eds.): Exploitation of Migrant Workers in Finland, Sweden, Estonia and Lithuania: Uncovering the links between recruitment, irregular employment practices and labour trafficking. Publication Series No. 75. Helsinki: HEUNI, 31-170

Skrivankova, K. (2014). Forced labour in the United Kingdom. <https://www.jrf.org.uk/report/forced-labour-united-kingdom>

Smit, M. (2011). Trafficking in human beings for labour exploitation. The case of the Netherlands. Trends in Organised Crime, 14, 184–197.

FLOW

